

באר התורה / הג'ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

ז' אדר

"הפיל פור הוא הגורל"

"בחדש הראשון הוא חדש ניסן בשנת שתיים עשרה למלך אֶחָשָׁוֶרֶשׁ הפיל פור הוא הגורל לפני הַמֶּן מִיּוֹם לַיּוֹם וּמִחֻדְשׁ לְחֻדְשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא חֻדְשׁ אֶדְר" ע"כ (אסתר ג ז).

בפי' רש"י (שם) הפיל פור - הפיל מי שהפיל ולא פירש מי ומקרא קצר הוא: הוא הגורל - הכתוב מפרש ומהו הפור הוא גורל הפיל הגורל באיזה חדש יצליח: מיום ליום - באיזה יום בחדש שיצליח, עכ"ל.

מגילה (ג ב) איתא "הפיל פור הוא הגורל", תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע בשמחה באדר מת ובשבעה באדר נולד, ע"כ.

ובפי' רש"י (שם) הפיל פור ומהו פור, **הוא הגורל מיום ליום, באיזה יום יפול הגורל וכן מחודש לחודש. והגורל של כולו הטיל ביום אחד, ונפל לו הגורל על אדר, עכ"ל.** [עפ"י הגי' הבי"ח שם].

-א-

ביערות דבש (ח"א דרוש ג) וזה כוונת המן שהפיל פור מיום ליום ומחודש לחודש, כפל הענין מיום ליום ומחודש לחודש צריך ביאור. וגם להבין מה שנאמר במגילה (אסתר ט כז) **כי על שם הפור נקרא שמו פורים, למה לשון רבים ולא פור לשון יחיד.** אבל הענין מבואר בגורלות שנהוג היה כך בין חכמי קדם, כי ודאי על גורלות פשוט אין לסמוך, **כי פשיטא אם תשים בקלפי י"ב פתקאות, בכל אחד נרשם חודש אחד, פשיטא שיעלה על כרחך חודש אחד וכו'.**

אבל יעשה הגורל כך, השנה שנייד ימים עושים שנייד פתקאות, ובכל פתק יום אחד, דרך משל, על הראשון אי ועל הבי' וכן כולם, עד שעל הפתק האחרון כותבים שנייד, ואלו שנייד פתקאות יהיו מונחים בקלפי, ואח"כ לוקחים י"ב פתקאות, וכותבים לכל אחד חודש מחדשי השנה, ע"ז ניסן וע"ז אייר וכן כולם, ומטילים אותם בקלפי שניה, ופושט ידו ולוקח מתוך קלפי שניה פתק אחד, ועולה דרך משל אדר, פושט שנית ידו ולוקח מתוך קלפי ראשון פתק של הימים וכו', אם עולה בידו פתק שכתוב עליו ש"מ וכדומה, אם כן חשבון הימים ג"כ באדר, ונתכוונו הגורלות הימים והחדשים והן על אופנים מתחלפים, **מזה נפשוט כי הוא גורל אמת ויש בו צדק. ולכך נאמר "הפיל פור מיום ליום ומחודש לחודש", שהיו ב' גורלות, ולכך נקרא פורים לשון רבים, על שני גורלות,** וזה נכון, עכ"ל.¹

בפי' רש"י (שם) בד"ה בשבעה באדר מת משה, שנאמר "והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון" (יהושע ד יט), צא מהם למפרע שלשים יום באבלו של משה, ושלושה ימים שהכינו להם צידה, שנאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשה ימים אתם עוברים וגו' (יהושע א יא) הרי בשבעה באדר מת משה.

ובשבעה באדר נולד, דכתיב "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום" וילך לא ב' היום מלאו ימי ושנותי,² **כדאי הלידה שתכפר על המיתה,**³ עכ"ל.

-ב-

ובח"א מהרש"א (שם) בד"ה הפיל פור הוא הגורל כו', דמיתתו מפורש בקצת מתוך הכתובים שבז' באדר מת כדאמרין ספ"ק דקדושין (לה א) וכו', **אבל שנוולד בז' באדר אינו מפורש אלא מדרש חכמים הוא שם כו', וזה הדרש לא היה יודע המן.** (נראה נמי מה שדקדק לומר שבז' באדר מת, ששמח נמי ביום המיתה, שהפיל גורל מיום ליום דהיינו באיזה יום בחודש נפל הגורל בייג באדר (וכמו שאיתא במגילת אסתר ג ג) שהוא בתוך ז' ימים אבילות של משה שהיה מיתתו בז' באדר, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דשפיר ידע הא דבז' באדר מת, וכמשי"כ דמיתתו מפורש בקצת מתוך הכתובים שבז' באדר מת וכו'. אבל שנוולד בז' באדר אינו מפורש אלא מדרש חכמים הוא שם וכו', וזה הדרוש לא היה יודע המן, יעווי"ש.

גם יש לבאר מה שכתב בח"א מהרש"א וזה הדרוש לא היה יודע המן, והוא מפני שנתקשה שאילו נולד בז' אדר כבר נתמלאו ימיו ושנותיו בו בו. ואם כן אין ראייה שנוולד באדר. וע"י בח"א מהרש"א (קידושין לה א) בד"ה ממלא שנתקשה בזה.

אמנם יש לומר דליתתו היתה בלילה שלאחר ז' באדר ומשום כך מלאו ימיו ושנותיו בז' בו. ומה דנחשב שנוולד בז' באדר ולא בחי' אף שהלילה הולך אחר היום, יתבאר עפ"י מש"כ בהמקנה (קידושין לו ב) בדברי התוס' ד"ה ממחרת, כבר כתבנו בחי' תורה נח (נח כב) בא (יא ב) יתרו (נט

¹ אולי הוא מכוון בפי' רש"י שכתב ונפל לו הגורל על 'אדר', פ"י שני הגורלות נפלו על חודש 'אדר'. דאף שהיו ב' גורלות כתב דנפל לו הגורל בלשון יחיד, לפי ששני הגורלות הורו על דבר אחד.

ובספר טעמא דקרא על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור, צ"ע דהו"ל לקרות פור ולא פורים שהרי היה רק פור אחד. וי"ל דמזה למדו חז"ל (אסתר רבה ז יא) שבתחילה הפיל פור על הימים ולא עלתה בידו וחזר והפיל פור על החדשים ועלה בידו אדר ולכן נקרא פורים.

² וכבר אמרו עד"ר הרמז 'היום' ר"ת היום מלאו ימי ושנותי.

³ פ"י דכיון שנוולד בו מושיען של ישראל, הלידה חשובה יותר מן המיתה.

⁴ (אסתר ג יג) "ביום אחד בשלושה עשר לחדש שנים עשר", יתכן שמה שהקפיד שיהיה ביום אחד משום דהוא יום המסוגל לפי סברתו.

⁵ הו"י בעבודת עבודה (עבודה זרה ג א) בד"ה יום הששי, וכ"כ בארצות החיים להמלבי"ם (או"ח סי' ו).

⁶ ע"י מש"כ בזה בתפארת יהונתן (עה"ת שם).